

Kompetansebehov for morgendagens bibliotekarer - Sluttrapport

Therese Skagen, Irene Hunskår & Regina Kűfner Lein
Februar 2024

UNIVERSITETET I BERGEN

Oppsummering

Målet med prosjektet «Kompetansebehov for morgendagens bibliotekarer» har vært å synliggjøre bibliotekarers kompetansebehov i fag- og forskningsbibliotek. God bibliotekarkompetanse er essensiell for at bibliotekene kan støtte brukere av fag- og forskningsbibliotek i deres forskning og utdanning, og tilby relevante bibliotek tjenester.

Prosjektet har gjennomført både en analyse av stillingsannonser i fag- og forskningsbibliotek i Norge, og en spørreundersøkelse blant ansatte i medisinske og helsefaglige bibliotek. Dermed kunne vi identifisere dagens kompetansebehov fra både arbeidsgivers ståsted og fra de bibliotekansatte. Resultatene gir innblikk i kompetansebehov som gjelder for fag- og forskningsbibliotek, og spesifikt for bibliotek innen medisin og helsefag. Resultater fra prosjektet om kompetansebehovene kan være et viktig innspill for bibliotekledelsen, for den enkelte bibliotekar og for aktører som tilbyr grunn- og videreutdanning for bibliotekarer.

Formidling, kunnskapsutveksling og erfaringsdeling har vært en viktig del av prosjektet. Resultater fra alle deler av prosjektet har blitt presentert på ulike konferanser for fagbibliotek i inn- og utland, og som fagartikler i ulike tidsskrift.

Basert på begge delprosjekt har vi utarbeidet en liste over tema for kompetansebygging. Øverst står digital utvikling, som er viktig i mange bibliotekstillinger og nevnt av mange respondenter. Videre er det tydelige kompetansebehov innen arbeidsoppgaver de fleste bibliotekansatte har: undervisning, veiledning, forskningsstøtte og førstelinjetjenester. Det er også behov for mer kompetanse innen nyere arbeidsområder som bibliotekutvikling og tjenesteutvikling, og i hvordan å samarbeide internt og eksternt. Resultatene fra prosjektet er formidlet til aktuelle aktører som tilbyr grunnutdanning, etter- og videreutdanning for bibliotekarer. Listen med kompetansebehov kan forhåpentligvis stimulere til utvikling av aktuelle og relevante tilbud for kompetanseheving, og helst også til formell kompetanse for den enkelte bibliotekar.

Prosjektet er gjennomført i perioden august 2021- august 2023. Det er finansiert av utviklingsmidler fra Nasjonalbiblioteket (100/2021), samt fra de deltakende institusjonene. Prosjektleder har vært Therese Skagen ved biblioteket ved Høgskulen på Vestlandet. Prosjektdeltakere har vært Regina Küfner Lein ved Universitetsbiblioteket i Bergen og Irene Hunskaar ved biblioteket ved VID vitenskapelige høyskole.

Sitering av rapporten: Skagen, T., Hunskaar, I., & Lein, R. K. (2024). *Kompetansebehov for morgendagens bibliotekarer - Sluttrapport*. Høgskolen på Vestlandet, VID vitenskapelige høyskole, Universitetet i Bergen. <https://hdl.handle.net/11250/3119389>

Summary in English

The project "Competencies for the librarian in the future" aimed to identify the competencies that librarians need to work effectively in subject and research libraries. These competencies are crucial for libraries to support the users in their academic work and education, and to provide relevant library services.

The project consisted of two parts: an analysis of job advertisements in subject and research libraries in Norway, and a survey among staff members in medical and health-related libraries. We were able to capture the current competency needs from both the employer's perspective and from the library staff. The findings give an overview of the competency needs that are relevant for subject and research libraries, and especially for libraries within medicine and the health sciences. The list of competency needs can be a valuable input for the library management, for the individual librarian and for the providers of basic and continuing education for librarians.

Dissemination, knowledge exchange and experience sharing have been important aspects of the project. The results from all parts of the project have been presented at various conferences for subject libraries at home and abroad, and as articles in different journals.

The top priority of competency needs is digital development, which is important for many library positions and is mentioned by many respondents. Moreover, there is a clear need for competencies in the core tasks that most library staff do: teaching and supervision, research support and front-line services. There is also a need for more competencies in newer tasks such as library development and service development, and in how to collaborate internally and externally.

The results from the project have been disseminated to relevant actors who offer basic and continuing education for librarians. The list can hopefully stimulate the development of relevant and up-to-date offers for competency development, and preferably also formal skills for the individual librarian.

The project has been carried out in the period August 2021-August 2023. It is financed by development funds from the National Library (100/2021), as well as from the participating institutions. The project leader has been Therese Skagen at the library at the Western Norway University of Applied Sciences. Project participants have been Regina Kűfner Lein at the University Library in Bergen and Irene Hunskaar at the library at VID Specialized University.

Cite: Skagen, T., Hunskaar, I., & Lein, R. K. (2024). *Kompetansebehov for morgendagens bibliotekarer - Sluttrapport*. Høgskolen på Vestlandet, VID vitenskapelige høgskole, Universitetet i Bergen.
<https://hdl.handle.net/11250/3119389>

Innhold

Oppsummering.....	2
Summary in English	3
Innhold	4
Introduksjon	5
Metode	5
Resultater	6
Analyse av stillingsannonser.....	6
Spørreundersøkelsen	6
Workshop	7
Kompetansebehov for "Morgendagens bibliotekar"	7
Faktorer for vellykket kompetanseheving.....	10
Formidling til tilbydere av bibliotekutdanning og etter- og videreutdanninger	10
Kompetansebehov nasjonalt og internasjonalt	10
Avslutning og anbefalinger.....	12
Formidling av resultater fra prosjektet	13
Planer for 2024.....	14
Litteraturliste.....	15

Introduksjon

I løpet av de siste ti årene har det kommet til nye tjenesteområder i bibliotekene, hovedsakelig som en konsekvens av teknologisk utvikling og forskningspolitiske krav. Nasjonal bibliotekstrategi 2020-2023 vektlegger oppbygging av ny kompetanse som avgjørende for å utvikle nye tjenester og et fremtidsrettet bibliotektilbud (1). Likeledes vektlegges betydningen av relevant og oppdatert kompetanse i de enkelte deltakende institusjoners strategiplaner (2-4).

For å være oppdaterte må både bibliotekledere og den enkelte ansatte være bevisste på behovet for å bygge nye kompetanser og ferdigheter. I en situasjon med mange endringer for ansatte i bibliotekene er det viktig med klargjøring av behovet for kompetanse. Videre er det viktig å lage en plan for målrettet kompetansebygging for å ha kvalifisert personale, og for å skape en følelse av mestring for den enkelt medarbeider. I 2020 ble kompetansebehovet og utvikling av veiledning i folkebibliotek i Norge undersøkt (5). For fag- og forskningsbibliotekene er behovene av en litt annen karakter på grunn av andre tjenesteområder.

I dette prosjektet fokuserte vi på fagbibliotek i Norge og hvilke kompetanser som kreves for at disse skal kunne tilby fremtidsrettede tjenester. Vi ville spesifikt undersøke: "Hva er kompetansebehov blant ansatte i fag- og forskningsbibliotek innen medisin og helsefag?". For å få oversikt over gjeldende, oppdaterte kompetansebehov er det brukt flere metoder for å dekke ulike perspektiv og med dette gi et mer fullstendig bilde av kompetansebehovene i fag- og forskningsbibliotekene.

Prosjektsøknaden ligger i Nasjonalbibliotekets prosjektbank (6), og under forskningsprosjekter i CRISTin (7).

Metode

Kompetansebehovene i fag- og forskningsbibliotek ble undersøkt ved bruk av forskjellige metoder. Vi ønsket å få frem arbeidsgivers perspektiv gjennom stillingsanalyser, og gjennom diskusjon i en ledersamling, og den enkelte bibliotekansattes syn gjennom en spørreundersøkelse og en workshop på en internasjonal bibliotekkonferanse.

Stillingsannonser i Norge fra januar 2020 til juni 2021 ble innhentet fra NAV. Alle stillinger i fag- og forskningsbibliotek eller for bibliotekarer ble vurdert. Totalt 204 annonser som dekket 228 stillinger ble inkludert i prosjektet. Basert på analyser av disse, i tillegg til internasjonale bibliotekorganisasjoners oversikter over kunnskaps- og kompetanseområder for bibliotekarer, utviklet vi et spørreskjema med 24 spørsmål, derav seks åpne spørsmål. Spørreundersøkelsen ble utført i juni 2022 blant bibliotekansatte i medisinske og helsefaglige bibliotek, med 102 respondenter.

Resultatene fra spørreundersøkelsen ble presentert for ledere UH nett vest i mai 2023. Bibliotekenes kompetansebehov ble diskutert, og sammenliknet med de bibliotekansattes kompetansebehov.

I juni 2023 arrangerte vi en workshop på den internasjonale konferansen for medisinske og helsefaglige bibliotek (European Association for Health Information and Libraries - EAHIL).

Bibliotekansatte fra mange land deltok. Deltakerne diskuterte tiltak for vellykket kompetansebygging i en presset arbeidshverdag.

Resultater

Resultatene fra prosjektet er presentert i artikler, innlegg på konferanser og seminarer og blogginnlegg. På slutten av rapporten vises en oversikt over formidling av prosjektet og resultater. Nedenfor omtaler vi de viktigste resultater fra prosjektet.

Analyse av stillingsannonser

Analysen av 204 stillingsannonser viser at det er mange ulike arbeidsoppgaver som tilhører én stilling i bibliotekene. Arbeidsoppgaven som er nevnt i flest stillingsannonser er førstelinjetjeneste. Arbeidsoppgavene i undervisning og veiledning ble nevnt i vel en tredjedel av annonsene. En fjerdedel av annonsene dekker nyere arbeidsområder som forskningsstøtte og tjenesteutvikling.

Arbeidsgiver krever i liten grad formell kompetanse innen arbeidsoppgavene undervisning, tjenesteutvikling og forskningsstøtte. Erfaring er derimot vesentlig for arbeidsgiverne. Digital kompetanse og IT-kompetanse, erfaring fra fag- og forskningsbibliotek eller erfaring fra lignende oppgaver blir nevnt flest ganger. Personlige egenskaper som ønskes er samarbeidsevne, kommunikasjonssevne, selvstendighet og å være initiativrik.

Resultatene tyder på at norske arbeidsgivere ønsker å ansette generalister i fag- og forskningsbibliotek. Det kan være flere grunner til det. Det kan ha sammenheng med bibliotekstrukturen i Norge med mange små enheter, men også at videreutdanning i nye tjenesteområder er få, og at arbeidsgiver derfor satser på å bygge kompetanse på arbeidsplassen (8). Arbeidsgiverens kompetansekrav er vektlagt i artikkelen i danske Revy med tittelen "Generalister eller spesialister? - that's the question" (9).

Spørreundersøkelsen

Resultater fra spørreundersøkelsen om fremtidige kompetansebehov til ansatte i medisinske og helsefaglige bibliotek er omtalt i artikkelen "Ansatte i bibliotek for medisin og helsefag har stor bevissthet om egne kompetansebehov" (10). Uansett hvilket arbeidsfelt den enkelte jobbet med i biblioteket, ønsket de ansatte mer kompetanse. Kompetanse er ønsket på områder knyttet til digital utvikling som kunstig intelligens, algoritmer og ny teknologi, men også digitale læringsressurser, digitale kilder og nye undervisningsformer. I tillegg ble det nevnt å skape synlighet i egen organisasjon og kommunisere verdien av biblioteket. Et interessant funn var at nesten en fjerdedel av bibliotekansatte har tatt studiepoenggivende videreutdanning knyttet til egen yrkesutøvelse. Mange av respondentene var dessuten opptatt av å bidra til kollegers kompetanseøkning, ved å gi kurs internt og gjennom egen forskning og publisering.

Ansatte i medisinske og helsefaglige bibliotek viser stor bevissthet om trender i fagbibliotek og om sine kompetansebehov. Fag- og forskningsbibliotekene må være villige til å investere i de ansatte for å bygge ny kompetanse og for å holde kompetansen oppdatert. Bibliotekene og bibliotekarere bør jobbe for at aktører innen bibliotek- og informasjonsvitenskap organiserer arbeidslivsrelevante, fremtidsrettede og synlige tilbud for etter- og videreutdanning.

Respondentenes tanker om trender og om fremtiden for egen stilling og for biblioteket fikk vi formidlet i et temanummer i JEAHIL, tidsskriftet for den europeiske forening for bibliotekarere innen helsefagene (11). Disse resultatene er hovedsakelig fra de åpne spørsmålene i spørreundersøkelsen. Respondentene svarte om trender for den enkelte, for bibliotek, og om kompetansebehov for å tilby relevante tjenester i fremtiden. Respondentene vektla digital kompetanse og digital utvikling, undervisning og forskningsstøtte. Forskningsstøtte i medisinske bibliotek innebærer hovedsakelig å støtte forskerne i arbeidet med systematiske oversikter. Videre sier respondentene at det er viktig at

bibliotekene er synlig i egen organisasjon og kan vise til verdien av bibliotek tjenestene. De hevder også at bibliotekansattes kompetanse og bibliotek tjenester må markedsføres bedre.

Workshop

Resultater fra workshopen sommeren 2023, viste hva bibliotekansatte fra mange land i Europa har prøvd ut for å bygge kompetanse (12). Vellykkede tiltak den enkelte kan få til, var å delta i ulike fora som journal club, webinarer og å plukke opp ideer fra andre. Bibliotekene eller mindre enheter i biblioteket, kan organisere interne møter eller kompetanseklubber som møtes regelmessig. Å få tid til kompetansebygging i en travel hverdag er utfordrende. Her ble det for eksempel nevnt: å starte i det små, gjøre små endringer, avsette tid i kalenderen, og sette andre oppgaver på pause, eller la lånere vente en dag. Å si nei til en forespørsel eller oppgave for å prioritere egen kompetansebygging bør praktiseres mer, var et viktig forslag.

Kompetansebehov for "Morgendagens bibliotekar"

Resultater fra prosjektet "Kompetansebehov for morgendagens bibliotekarer" viser at det er mange arbeidsområder som er viktige i fagbibliotek, og mange områder ønskes det mer kompetanse i. Tabell 1 viser områdene for kompetansebehovene.

Digitale verktøy og digital utvikling er et gjennomgående trekk i nesten alle temaområder og er viktig for de fleste arbeidsoppgaver. Kunstig intelligens er et av de mest etterspurte tema.

Spørreundersøkelsen ble gjennomført sommeren 2022. Dette var rett før verktøy for kunstig intelligens som chatboter lik ChatGPT kom senhøsten 2022.

Ansatte i bibliotek underviser og veileder i bruk av medisinske og helsefaglige ressurser, kritisk vurdering av forskning og organisering av data. Studentaktivisering, undervisningsplanlegging og samarbeid med fagansatte er kompetanse som etterspørres.

Bibliotek har tradisjonelt utviklet og organisert samlinger tilpasset ulike målgrupper. Bibliotekene administrerer institusjonsarkiv, og bidrar med bibliometriske analyser av publiseringsaktivitet ved egen institusjon. Vi arkiverer forskningsprosjekter, publikasjoner og forskningsdata. Vi veileder brukerne i åpen forskning. Mer kompetanse innen opphavsrett, åndsverkslov og lisensiering, åpen publisering og datahåndteringsplaner er ønsket. Forskningsdata er også et felt mange ønsker økt kompetanse i, for eksempel om planlegging, kuratering og arkivering av forskningsdata. Dette viser at bibliotekansatte ønsker mer kompetanse for å gi best mulig støtte til alle deler av åpen vitenskap.

I fag- og forskningsbibliotek, og spesielt innen medisin og helsefag, er ansattes involvering i prosesser for kunnskapsbasert praksis og kunnskapsoversikter sentralt. Ansatte utfører litteratursøk, og kan inngå som en partner i forskningsprosessen. Dette reflekteres i kompetanseønsker, hvor digitale verktøy for kunnskapsoppsamlinger og kunnskap om forskningsmetoder og studiedesign innen medisin og helsefag og tematikk som medforfatterskap er sentralt.

Biblioteket er en serviceinstitusjon som hjelper brukerne til å finne og lokalisere informasjonsressurser i bibliotekets arealer og i digitale kanaler. Ansatte i biblioteket tilrettelegger samlinger og formidler dagsaktuelle og faglige tema. Det krever ferdigheter i formidling og tilgjengeliggjøring av informasjon og samlinger. Dette krever også kunnskap om kundebehandling, både ved personlige møter og i digitale arenaer. I vår undersøkelse er ikke behov innen generell kommunikasjon og kundebehandling nevnt av respondentene, men derimot ønsker de som jobber med førstelinjetjenesten kompetanse om akademisk skriving og tekstutforming, siteringsteknikk og referansehandling.

Biblioteket er opptatt av å tilby og tilpasse bibliotek tjenester som dekker brukernes behov, og er interessert i å utvikle nye relevante tjenester. Dette krever at både biblioteket og den enkelte ansatte har innsikt i trender. Den profesjonelle utviklingen inkluderer både den enkeltes kompetanseutvikling, og utvikling av profesjonen. Respondentene etterspør kompetanse som gjør dem i stand til å ta en aktiv rolle i bibliotekets tjenesteutvikling. De ønsker kompetanse innen evaluering- og målemetoder for å forbedre tjenester og markedsføring.

Biblioteket er avhengig av omverden for å oppfylle sine mål. Ansatte i bibliotek arbeider sammen med kollegaer og andre ansatte, i og utenfor egen organisasjon. Dette krever forståelse og ferdigheter i samarbeid og ledelse, både prioritering av arbeidsoppgaver gjennom selvledelse, ledelse av arbeidsgrupper, prosjektledelse og kunnskap om hvordan relasjoner påvirker arbeidsutførelse. Respondentene ønsker mer kompetanse om kommunikasjon med tanke på synliggjøring av bibliotekets verdi, ferdigheter i å skape gode samarbeidsrelasjoner, og arbeid i tverrfaglige team.

Tab.1. Oversikt over kompetansebehov i fag- og forskningsbibliotek. Datagrunnlag er fra resultatene i begge delprosjekt: fra arbeidsgivers krav i stillingsannonser og svarene i spørreundersøkelsen.

Kompetansebehov
<p>Digital utvikling</p> <ul style="list-style-type: none"> • Digitale verktøy (se også punkter under andre temaområder) • Kunstig intelligens • Programmering • Ny teknologi
<p>Undervisning og veiledning</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lage brukertilpassede og studentaktiviserende læringsaktiviteter • Bruke digitale verktøy i undervisning og formidling • Undervisningsplanlegging • Samarbeid med fagansatte • Integrering i fagplaner • Grunnleggende pedagogikk og didaktikk • Presentasjonsteknikk
<p>Forskningsstøtte - Åpen forskning</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opphavsrett, Åndsverklov og lisensiering • Åpen publisering • Datahåndteringsplaner • Kuratering og arkivering av forskningsdata • Akademisk skriving <p>Forskningsstøtte - Kunnskapsbasert praksis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Digitale verktøy for kunnskapsoppsummeringer • Forskningsmetoder og studiedesign innen medisin og helsefag
<p>Førstelinetjenester</p> <ul style="list-style-type: none"> • Akademisk skriving og tekstutforming • Siteringsteknikk og referansehandtering
<p>Bibliotek- og tjenesteutvikling</p> <ul style="list-style-type: none"> • Evaluerings- og målemetoder for å forbedre tjenester • Markedsføring • Skape synlighet av bibliotekets verdier, tjenester og kompetanser
<p>Samarbeid og teamarbeid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kommunikasjon for å synliggjøre bibliotekets verdi • Skape gode samarbeidsrelasjoner • Arbeid i tverrfaglige team • Samarbeid med fagansatte
<p>Faktorer for vellykket kompetanseheving</p> <ul style="list-style-type: none"> • Relevans for praksis • Mulighet for bruk av arbeidstid • Støtte fra leder • Kortvarige utdanningstilbud • Bibliotekansatte er fleksible og åpne for ulike undervisningsformer, fysisk, på nett eller hybrid

Faktorer for vellykket kompetanseheving

Resultatene fra prosjektet viser at videreutdanning bør være relevant for den enkeltes praksis. Det fremheves at den bør skje i arbeidstiden. Å få støtte fra sin leder er et annet viktig moment som respondentene vektla. Deltakerne i spørreundersøkelsen ønsker helst tilbud av kortere varighet, på mellom 1 og 3 dager. De er åpne for fysiske og for digitale kurs, og mange kan tenke seg e-læringskurs som kan følges i eget tempo (10).

Å unngå langvarige undervisningstilbud, begrunnes av mange med at de i sitt fravær påfører sine kolleger en ekstra byrde, og det ønsker de ikke. Mange som har svart på undersøkelsen har likevel tatt utdanning ut over grunnutdanningen, som vanligvis er en bachelorgrad. Nesten en fjerdedel av bibliotekansatte har tatt studiepoenggivende etter- og videreutdanning knyttet til egen yrkesutøvelse. Mastertilbud er viktig, med tanke på muligheten for fordypning innen et tema.

Kortvarige og ofte praktisk rettede tilbud gis vanligvis av faglige organisasjoner, gjerne supplert av kunnskapsutveksling og opplæring på arbeidsplassen. Derfor vil vi ta direkte kontakt med bibliotekorganisasjoner i Norge, men også formidle kompetanseønskene til internasjonale aktører som European Association for Health Information and Libraries (EAHIL).

Å formidle resultatene fra undersøkelsene til aktuelle aktører som tilbyr grunnutdanning, etter- og videreutdanning for bibliotekarer har vært en sentral målsetting med prosjektet. Dette kan forhåpentligvis stimulere til utvikling av aktuelle og relevante tilbud som kan føre til formell kompetanse for den enkelte bibliotekar. Relevant kompetanse hos den enkelte er selvsagt i interesse for det enkelte bibliotek og viktig for utvikling av biblioteksektoren.

Formidling til tilbydere av bibliotekutdanning og etter- og videreutdanninger

Resultater fra prosjektet og listen med kompetansebehovene er formidlet til utdanningsinstitusjoner, bibliotekorganisasjoner, ulike biblioteknettverk, fagforeninger og andre interesseorganisasjoner.

Vi håper at den detaljerte listen over kompetansebehov kan gi nyttige innspill i utforming av tilbudet på kompetansehevende kurs og tiltak til bibliotekansatte i fag- og forskningsbibliotek.

Kompetansebehov nasjonalt og internasjonalt

I løpet av prosjektperioden 2021-2023 av "Kompetansebehov for morgendagens bibliotekarer", har også andre prosjekt i Norge sett på kompetansebehov i fag- og forskningsbibliotek. Prosjektet "Kompetanserammeverket for forskningsdata" har lagt frem en oversikt over kompetansebehovet for denne spesialiserte oppgaven (13). Det er også utført en nettverksutredning for forskningsdata (14).

Bibliotekene er viktige bidragsytere i arbeidet med åpen vitenskap, og bibliotekansatte har behov for kompetanse for å betjene brukergruppene. Undersøkelsen "Research Integrity and Open Science: Knowledge, attitudes, and norms among PhD candidates in Norway" peker på at ph.d.kandidater har behov for opplæring innen åpen vitenskap (15, 16). Strategi for vitenskapelig publisering etter 2024 peker på en ønsket endring i publiseringsskiltur blant forskningsinstitusjonene. Strategien inneholder en rekke tiltakspunkter, hvor bibliotekene kan tilby støtte og veiledning (17).

Å styrke kompetansen omkring forskning, lovverk, publisering og behandling av forskningsdata er også i vårt prosjekt fremhevet av respondentene i spørreundersøkelsen. Dette viser temaets aktualitet i fag- og forskningsbibliotek og behovet for å se digital kompetanse knyttet til den vitenskapelige konteksten.

I den europeiske foreningen for medisinske bibliotek, EAHIL, jobber én av spesialgruppene kalt "Training, Education and Development Group, TrEDMIL" med kompetanserammeverk og videreutdanning (18). I USA og i Storbritannia er det laget rammeverk for kompetanse for ansatte innen medisinske og helsefaglige bibliotek (19, 20). Rammeverkene vektlegger etiske og faglige forventninger til bibliotekarer ved utøvelse av yrket, samt kompetanse og kunnskapsområder som kommer til anvendelse på alle felt i yrket.

Målet for vårt prosjekt har ikke vært å lage et kompetanserammeverk, men å synliggjøre kompetansebehovene i de nærmeste årene. Sammenlignet med de ovennevnte kompetanserammeverkene, er det et stort sammenfall i kunnskapsområdene som etterspørres innen temaene: samlinger, undervisning og veiledning, forskningsstøtte, kunnskapsbasert praksis, ledelse, markedsføring av bibliotekets tjenester og samarbeid.

I Storbritannia regner CILIP "Ethics and values" som kjernen i sin kompetansemodell, slik at dette utgjør grunnprinsippet for alle bibliotekstillinger (20). Dette handler om yrkesmessig etikk fra intellektuell frihet til likestilling og inkluderende behandling av brukergrupper og kollegaer. En annen verdi som er fremhevet er idealet om å bidra til utjevning av sosiale forskjeller. Det er på mange punkter likt veiledende etiske retningslinjer for bibliotekarer i Norge vedtatt i 2007 (21). Den faglige ekspertisen i CILIP er bygget rundt disse kjerneverdiene. Kompetanseområdene for profesjonell utvikling består blant annet av kunnskapsorganisering, forskningsmetode, samlingsutvikling og samlingspleie, og informasjonskompetanse. Dessuten nevnes generiske ferdigheter innen ledelse og beslutningspåvirkning, administrasjon, kundefokus og markedsføring, IT og formidling (20). Den nyeste endringen av rammeverket vektlegger digitale ferdigheter på alle områder.

I USA fokuserer Medical Library Association (MLA) på bibliotekfaglig kompetanse innen medisin og helsefag, med seks kompetanseområder knyttet til temaområdene informasjonssøk, informasjonsressurser, undervisning, undervisningsdesign og pedagogikk, ledelse og administrasjon, forskningsforståelse og kunnskapsbasert praksis innen bibliotekfaget, samt utøvelse av profesjonalitet i betydningen samarbeid og tverrfaglighet med andre helseprofesjoner. Teknologiske ferdigheter er inkludert i alle nivåer (19).

Det stemmer godt overens med viktigheten av digital kompetanse vi finner i vårt prosjekt. Digital kompetanse er etterspurt av arbeidsgiver og et høyt prioritert kompetanseønske hos norske bibliotekarer. Personlige egenskaper som arbeidsgiver spør etter er ikke vektlagt i rammeverket til MLA. I CILIP sitt rammeverk er noen av de personlige egenskaper dekket gjennom generiske kompetanseområder. CILIP nevner muntlig og skriftlig presentasjonsevne, samarbeidsevne, refleksjon over egen praksis og nettverks- og relasjonsbygging (20).

Analysen av stillingsannonserne i vårt prosjekt viser at tilsvarende personlige egenskaper etterspørres av arbeidsgivere i Norge. Personlige egenskaper som ønskes er samarbeidsevne, evne til selvstendig arbeid, skriftlige og muntlige kommunikasjonsferdigheter, initiativ og serviceinnstilling. Disse kompetansene er uavhengig av hvilken stilling i fag- og forskningsbiblioteket som innehas.

Avslutning og anbefalinger

Nasjonal bibliotekstrategi peker på behov for bred og ny kompetanse for at bibliotekene kan utvikle tjenester og fremtidsrettede bibliotektilbud (1; side 43). Undersøkelsene i vårt prosjekt "Kompetansebehov for morgendagens bibliotekarer" viser at både bredde og spesialkompetanse er viktig for fremtidens bibliotek. Kompetansebehov til ansatte i fag- og forskningsbibliotek finnes i alle oppgaveområder som inngår i det daglige arbeidet for veldig mange (tab.1). Digital kompetanse er viktig i mange bibliotekstillinger, og nevnt av mange respondenter. Videre er det mer spesifikke kompetansebehov på områdene undervisning og veiledning, forskningsstøtte og førstelinjetjenester. Kompetanse ønskes også på felt knyttet til bibliotekutvikling, samt generiske ferdigheter om samarbeid og relasjoner. Behovene som vi fant i vårt prosjekt er knyttet til de samme temaområder og generiske ferdigheter som fremheves i de internasjonale kompetanserammeverk omtalt tidligere.

Å få til kontinuerlig kompetanseoppbygging krever oppmerksomhet fra alle parter. Vi vil her peke på noen roller bibliotekledere, bibliotekansatte og utdanningsinstitusjoner bør og kan spille i kompetanseheving.

Bibliotekene og dens ledelse har et spesielt ansvar for å tilrettelegge for etter- og videreutdanning i ulike formater for de ansatte, både for å bygge ny kompetanse og for å holde kompetansen oppdatert. Det er også viktig å sette av tid til de ansatte for å drive med kompetanseheving i arbeidstiden (10). Dette kan gjøres på ulike måter alt etter behov og satsningsområder i de enkelte bibliotek. Videre bør bibliotekledelsen oppfordre ansatte til å delta i nettverk og på konferanser, som er viktige arenaer for videreutvikling.

Den enkelte ansatte har også et ansvar for å utvikle egen kompetanse. Både ved å orientere seg i hvilke kompetansebehov som kreves for egen stilling, men også hvilke behov som finnes i egen institusjon. Det er gode muligheter for å drive kompetanseheving i en travel hverdag (12). En god start kan være å prøve ut nye ting på arbeidsplassen og ved hjelp av kollegaer, for deretter å finne ut om det finnes formelle kompetansetiltak i temaet. De ansatte bør også orientere seg om muligheter for å søke midler til kurs og konferanser hos fagforeninger og organisasjoner, i tillegg til å søke støtte hos arbeidsgiver.

Tilbydere av grunnutdanning i bibliotek og informasjonsvitenskap, og av etter- og videreutdanning bør ha en tett dialog med arbeidslivet for å tilby aktuelle og relevante kurs og utdanninger som gjenspeiler behovet i praksisfeltet. Aktuelle temaer for kompetanseheving, som vi har funnet i dette prosjektet, er formidlet til utdannings- og interesseorganisasjoner.

Kontinuerlig videreutdanning bør ivaretas og tas initiativ til av både bibliotekansatte, ledere og organisasjoner. Vi håper at samarbeid mellom disse tre parter kan føre til utvikling av arbeidslivsrelevante, fremtidsrettede og synlige tilbud for etter- og videreutdanning for bibliotekansatte i fag- og forskningsbibliotek.

Formidling av resultater fra prosjektet

Alle bidrag om prosjektet og prosjekresultater i form av artikler, konferansebidrag og bloggposter er vist i tabell 2.

Tab. 2 Formidlingsaktiviteter om prosjektet "Kompetansebehov for morgendagens bibliotekarer"

Formidlings-aktivitet	Referanse
Artikler	
DF Revy desember 2022	Hunskår, I., Skagen, T., & Lein, R. K. (2022). Generalister eller spesialister? - that's the question. <i>Revy</i> (4), 13-15. https://rauli.cbs.dk/index.php/revy/article/view/6769/7215
Bok & Bibliotek januar 2023	Lein, R. K., Hunskår, I., & Skagen, T. (2023) Ansatte i medisin og helsefag har stor bevissthet om egne kompetansebehov. <i>Bok og Bibliotek</i> (1), s.72-75. https://digitalutgave.bokogbibliotek.no/journal/2023/1/m-1408/Ansatte_i_bibliotek_for_medisin_og_helsefag_har_stor_bevissthet_om_egne_kompetansebehov Alt: https://hdl.handle.net/11250/3083919
JEAHIL juni 2023	Hunskår, I., Lein, R. K., & Skagen, T. (2023). Norwegian Medical Librarians' Views about the Future. <i>Journal of the European Association for Health Information and Libraries (JEAHIL)</i> 19(2), 2-4. http://ojs.eahil.eu/ojs/index.php/JEAHIL/article/view/561 Alt: https://hdl.handle.net/11250/3083920
JEAHIL september 2023	Lein, R. K., Hunskår, I., & Skagen, T. (2023). Competency building in a busy working day for librarians and for libraries. <i>Journal of the European Association for Health Information and Libraries (JEAHIL)</i> , 19(3), 17-20. http://ojs.eahil.eu/ojs/index.php/JEAHIL/article/view/580 https://doi.org/10.32384/jeahil19580
Konferanse-bidrag	
EAHIL – juni 2022	Skagen, T., Hunskår, I., & Lein, R. K. (2022). <i>Librarian in future: Professional requirements from Norwegian employers</i> . European Association for Health information and Libraries Conference, Rotterdam, 1-3. juni 2022. https://hdl.handle.net/11250/3001116
VIRAK – juni 2022	Skagen, T., Hunskår, I., & Lein, R. K. (2022). <i>Morgendagens bibliotekansatte – hvilken kompetanse ønsker arbeidsgiver?</i> VIRAK-konferansen (Konferansen for universitets- og høgskolebibliotek), Trondheim 8.-9. juni 2022. https://hdl.handle.net/11250/3001117
Forskerforbundets bibliotekforening OU-seminar september 2022	Skagen, T., Hunskår, I., & Lein, R. K. (2022). <i>Kompetanse for morgendagens bibliotekarer</i> . Forskerforbundets bibliotekforening - OU-seminar "Omstillinger og om stillinger: forventninger og muligheter fra et bibliotek i endring", Oslo, 21.-22. september 2022. https://hdl.handle.net/11250/3026172
Danske Fag-, Forsknings- og Uddannelses-	Hunskår, I., Lein, R. K., & Skagen, T. (2022). <i>Morgendagens bibliotekar – hvilken kompetanse ønsker arbeidsgiver?</i> Danske Fag-, Forsknings- og Uddannelsesbiblioteker DFFU Summit 2022, "Det bæredygtige bibliotek",

biblioteker DFFU Oktober 2022	Middelfart, Danmark, 5.-6. okt 2022. https://hdl.handle.net/11250/3026174
Nettverk for bibliotekenes phd-støtte April 2023	Skagen, T., Hunskår, I., & Lein, R. K. (2023). <i>Kompetanse til fremtidig PhD-støtte</i> . Bibliotekenes nettverk for PhD-undervisning "På vei mot fremtiden: ph.d.-støtte i 2030", Oslo, 27.-28. april 2023. https://hdl.handle.net/11250/3089538
UHNnettVest Mai 2023	Skagen, T., Hunskår, I., & Lein, R. K. (2023 unpubl.). <i>Kompetanse til bibliotekene</i> . Ledersamling UHNnettVest Lesbos/zoom 22. mai 2023.
EAHIL juni 2023	Lein, R. K., Hunskår, I., & Skagen, T. (2023). <i>Ready to take on new roles – How can librarians build new skills. Workshop 7.1</i> . European Association for Health information and Libraries Conference Trondheim, 16. juni 2023 https://hdl.handle.net/11250/3073260
Bloggposter	
Bloggpost SMH – om prosjektet	Hunskår, I., Lein, R. K., & Skagen, T. (2021). "Kompetanse for morgendagens bibliotekar": nytt prosjekt om fag- og forskningsbibliotek. <i>SMH-bloggen</i> . https://smhbloggen.wordpress.com/2021/11/15/kompetanse-for-morgendagens-bibliotekar-nytt-prosjekt-om-fag-og-forskningsbibliotek/
Bloggpost SMH – om spørreunder- søkelsen	Lein, R. K., Skagen, T., & Hunskår, I. (2022, 7 des 2023). Kompetansebehov for morgendagens bibliotekansatte – bli med i spørreundersøkelsen! <i>SMH-bloggen</i> . https://smhbloggen.wordpress.com/2022/06/17/kompetansebehov-for-morgendagens-bibliotekansatte-bli-med-i-sporreundersokelsen/
Bloggpost SMH – om resultater	Lein, R. K., Skagen, T., & Hunskår, I. (2023, 7 des 2023). Hvilken kompetanse trenger morgendagens bibliotekansatte - Noen resultater fra prosjektet. <i>SMH-bloggen</i> . https://smhbloggen.wordpress.com/2023/01/16/hvilken-kompetanse-trenger-morgendagens-bibliotekansatte-noen-resultater-fra-prosjektet/
Prosjekt- dokument	
Sluttrapport	Skagen, T., Hunskår, I., & Lein, R. K. (2024). <i>Kompetansebehov for morgendagens bibliotekarer - Sluttrapport</i> . Høgskolen på Vestlandet, VID vitenskapelige høyskole, Universitetet i Bergen. https://hdl.handle.net/11250/3119389

Planer for 2024

Formidlingsaktivitetene fra prosjektet fortsetter i 2024. Vi har fått akseptert et muntlig innlegg og poster til to konferanser våren 2024:

Lein, R. K., Hunskår, I., & Skagen, T. (2024, 12.-13. mars 2024). "Digital kompetanse" må du ha! SMH-dagane 2024 (Spesialgruppen for medisin og helsefag), Bergen.

Skagen, T., Hunskår, I., & Lein, R. K. (2024, 11.-14. juni 2024). Digital competence is essential. Poster. European Association for Health Information and Libraries (EAHIL), Riga.

Litteraturliste

1. Kulturdepartementet. Nasjonal bibliotekstrategi 2020-2023 - Rom for demokrati og dannelse [Plan]. 2019 [updated 2019-09-02. Available from: <https://www.regjeringen.no/contentassets/18da5840678046c1ba74fe565f72be3d/nasjonal-biblioteksstrategi-endelig-uu.pdf>.
2. Universitetet i Bergen. Strategi 2023–2030 2023 [cited 2023 24 okt]. Available from: <https://www.uib.no/aktuelt/160063/strategi-2023%E2%80%932030>.
3. Høgskolen på Vestlandet. Kunnskap som bygger menneske og samfunn - Strategi for HVL 2023 - 2030 2023 [cited 2023 24 Oct]. Available from: <https://www.hvl.no/om/strategi-2023-2030/>.
4. VID Vitenskapelige høgskole. Strategiplan 2022-2024 - Et verdibasert universitet 2022 [cited 2023 24 Okt]. Available from: <https://www.vid.no/om-oss/styring-og-ledelse/styringsdokumenter/strategiplan-2022-2024-et-verdibasert-universitet/>.
5. Tønsberg og Færder bibliotek. Prosjektrapport - Morgendagens veileder 2020 [cited 2023 24 Okt]. Available from: <https://bibliotekutvikling.no/content/uploads/sites/3/2022/07/Prosjektrapport-Morgendagens-veileder.pdf>.
6. Nasjonalbiblioteket, prosjektbank. Kompetansebehov for morgendagens bibliotekarer 2021 [cited 2023 24 okt]. Available from: <https://bibliotekutvikling.no/prosjektbank/prosjekt/kompetansebehov-for-morgendagens-bibliotekarer/>.
7. CRISTIN (Current Research Information System In Norway). Kompetanse for morgendagens bibliotekarer - Competencies for the librarian in the future - Cristin-prosjekt-ID: 2518097 [Internet]. CRISTIN; 2021 [cited 2023 7 des]. Available from: <https://app.cristin.no/projects/show.jsf?id=2518097>.
8. Rydving K. Om forskningsstødjende tjenester for forskningsdata i UH-bibliotek. Nordic Journal of Information Literacy in Higher Education. 2020;12(2):44-54. 10.15845/noril.v12i2.3137
10.15845/noril.v12i2.3137
9. Hunskaar I, Skagen T, Lein RK. Generalister eller spesialister? - that's the question. Revy. 2022(4):13-5.
10. Lein RK, Hunskaar I, Skagen T. Ansatte i medisin og helsefag har stor bevissthet om egne kompetansebehov. Bok og Bibliotek. 2023(1):72-5.
11. Hunskaar I, Lein RK, Skagen T. Norwegian Medical Librarians' Views about the Future. Journal of the European Association for Health Information and Libraries (JEAHIL) 2023;19(2):2-4.
12. Lein RK, Hunskaar I, Skagen T. Competency building in a busy working day for librarians and for libraries. Journal of the European Association for Health Information and Libraries (JEAHIL). 2023;19(3):17-20.
13. Kvåle LH, Arnesen SS, Ostrop J, Pharo N. Kompetanserammeverk for forskningsdatastøtte - Sluttrapport 2023 [cited 2023 2023-12-18]. Available from: <https://bibliotekutvikling.no/content/uploads/sites/3/2023/05/Sluttrapport-Kompetanserammeverk.pdf.pdf>.
14. Nasjonalbiblioteket, prosjektbank. Kuratornettverk for FAIR forskningsdata 2022 [updated 2024-09-152024-01-05]. Available from: <https://bibliotekutvikling.no/prosjektbank/prosjekt/kuratornettverk-for-fair-forskingsdata/>.
15. Andreassen HN, Bertheussen LE, Ekanger A. Forskningsintegritet og åpen vitenskap i ph.d.-undervisningen: Praktiske spørsmål og etisk refleksjon. VIRAK 8-9 juni 2022; Trondheim 2022.
16. Andreassen HN, Bertheussen L, Ekanger A. Forskningsintegritet og åpen vitenskap: Kunnskaper, holdninger og normer blant ph.d.-kandidater i Norge. PhD-nettverk 28-29 april 2023; Oslo 2023.
17. Holden L, Skoie M, Røeggen V, Bjerde KW, Wenaas L, Bakke P, et al. Utkast til strategi for norsk vitenskapelig publisering etter 2024 2023 [updated 2023-06-15. Available from: <https://www.openscience.no/media/3728/download?inline>.

18. European Association for Health Information and Libraries (EAHIL). Training, education and development group 2024 [cited 2024 2 Feb 2024]. Available from: <https://eahil.eu/sig-2/training-education-development-group/>.
19. Medical Library Association; Task Force to Review MLA's Competencies for Lifelong Learning and Professional Success. Competencies for lifelong learning and professional success: The educational policy statement of the Medical Library Association 2017 [Available from: <https://www.mlanet.org/page/competencies>].
20. CILIP (Chartered Institute of Library and Information Professionals). The professional knowledge and skills base. Sektor skills standard. Developing skills for success. 2021 [2023-12-18]. 2021 version 2:[Available from: <https://www.cilip.org.uk/page/PKSB>].
21. Norsk bibliotekforening. Veiledende etiske retningslinjer for bibliotekansatte [Internet]. 2007 [updated 6. nov. 2007 2024-01-04]. Available from: <https://norskbibliotekforening.no/wp-content/uploads/2021/03/Veiledende-etiske-retningslinjer-for-bibliotekansatte.pdf>.